

MINISTRY OF HEALTH OF UKRAINE
DANYLO HALYTSKY LVIV NATIONAL MEDICAL UNIVERSITY
DEPARTMENT OF UKRAINIAN STUDIES
DEPARTMENT OF HUMANITARIAN EDUCATION
WORLD FEDERATION OF UKRAINIAN MEDICAL ASSOCIATIONS
Ukrainian Medical Association
SHEVCHENKO SCIENTIFIC SOCIETY
Medical commission of NTSu

LINGUISTIC ECOLOGY: THE LANGUAGE OF MEDICINE

Materials of the All-Ukrainian scientific-practical
conference with international participation

Lviv, 2023

Л 59 **Лінгвоекотологія: мова медицини:** збірник наукових праць за матеріалами всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю 22 – 23 лютого 2023 року / наукова редакторка Тетяна Єщенко. Львів: Друкарня Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, 2023. 425 с.

ISBN 978-617-7196-30-2

Наукова рада:

д-р фарм. наук, професор Борис Зіменковський;	д-р мед. наук, професор Олександр Кіцера;
д-р мед. наук, професорка Валентина Чоп'як;	д-р мед. наук, професор Євген Дзісь;
д-р мед. наук, професор Андрій Базилевич;	д-р філол. наук, професорка Ірина Кочан;
д-р біолог. наук, професор Анатолій Магльований;	д-р мед. наук, професор Андрій Кордіяк;
д-р мед. наук, професорка Валентина Мойсенко;	д-р філос. наук, професорка Надія Гапон;
д-р мед. наук, професор Андрій Наконечний;	д-р істор. наук, професор Ігор Коляда;
д-р філол. наук, професор Микола Степаненко;	д-р філол. наук, професорка Марія Личук;
д-р мед. наук, професор Олександра Томашевська;	д-р філос. наук, професор Ігор Держко;
д-р філол. наук, професорка Ірина Колеснікова;	д-р філол. наук, професор Марія Дружинець;
д-р філос. наук, професор Павло Содомора;	д-р філол. наук, професорка Ольга Новікова

Редакційна рада:

докт. філол. наук, доцентка Тетяна Єщенко (наукова редакторка);
канд. філол. наук, доцентка Надія Черкес; канд. істор. наук, доцентка Наталія Божко;
канд. наук із держ. упр., доцентка Галина Терешкевич (с. Діогена);
канд. істор. наук, доцентка Наталія Гірна; канд. істор. наук, доцентка Віра Мельник;
канд. філол. наук Ірина Матушак; канд. філол. наук, доцентка Світлана Ягело;
канд. філол. наук, доцентка Марта Дрогомирецька;
канд. пед. наук, доцентка Галина Стечак

У збірнику наукових праць уміщено матеріали учасників усеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Лінгвоекотологія: мова медицини». Подано розвідки, в яких порушено проблеми збереження національної унікальності мови медицини, її зв'язок із етнічною аксіосферою; забезпечення її чистоти, відповідності національному способу мислення українців. Охарактеризовано процес деросіянізації мови клінік, медичної практики в Україні як важливого етапу національного державотворення; десемантизацію базових ідеологем радянської сфери в сучасному медичному дискурсі; окреслено роль Наукового товариства ім. Шевченка та Українського лікарського товариства у становленні мови медицини на рідномовній основі; вказано на культуру терміновживання й відродження національної мовної традиції в медицині; на функціонування медичної термінології у науковому, публіцистичному і художньому стилях. Розглянуто росіянізацію сфери медицини як інструмент експансії і неототалітаризму у часі російсько-української війни (2014-2022 рр.). Висвітлено питання терапії мови і мовлення дітей і дорослих як новітню галузь мовленнєвої реабілітації.

Для науковців у галузі українознавства, філологів, культурологів, істориків, лікарів.

*Автори несуть повну відповідальність за грамотність поданих текстів, точність наведених фактів, цитат, покликань, статистичних даних, власних імен, оформлення бібліографії.
Редакційна рада має право на скорочення матеріалів.*

*Затверджено на засіданні вченої ради факультету іноземних студентів
Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького
(протокол № 1-2023 від 21.02.2023 року)*

© Львівський національний медичний
університет імені Данила Галицького, 2023
© Автори матеріалів, 2023

МОЛЮСЬ ТОБОЮ І ТОБІ...

Молюсь Тобою і Тобі,
Пречиста мово солов'їна,
Не дай загинути в юрбі,
Перетворитись у руїну.

Отій, найкращій – диву з див! –
Вітчизні жовто-волошківій,
Яку на світ благословив
Шевченка геній полиновий.

Молюсь, щоб чисті небеса
Тобі співали веселково,
Щоб неосквернена краса
В Тобі озвалася казково.

Молюсь Тобі Тобою знов,
Згортаю хмару чорну-чорну,
Кладу усю земну любов
В глибинні вихлюпи валторни.

Молюсь Тобою і Тобі
Крізь блискавиці невсипуці,
Бо сонце сходить і в журбі
Понад усі часи грядущі.

Надія ЧЕРКЕС,

кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри українознавства Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, членкиня НСПУ, АУП, лауреатка численних міжнародних літературних та національних мистецьких премій

**FEATURES OF THE SEMANTIC STRUCTURE OF
ANTHROPOMORPHIC AND ZOOMORPHIC METAPHOR TERMS
AND THE SPECIFICITY OF THEIR TRANSLATION**

Nataliya Lysenko,

PhD (Philology), Associate Professor, lecturer of Fundamental and Language Training Department of National University of Pharmacy (Kharkiv, Ukraine).

Olga Lytvynenko,

PhD (Philology), Associate Professor, lecturer of Language Training Department of National University of Civil Defense (Kharkiv, Ukraine).

Roman Kryvko,

Program editor of the radio branch of a joint-stock company National Public Television and Radio Company of Ukraine «Kharkiv Regional Directorate» (Kharkiv, Ukraine).

The article examines the peculiarities of the translation of anatomical anthropomorphic and zoomorphic terms-metaphors on the material of Latin, English and Ukrainian languages. Binary terms such as handle of the sternum, body of the vertebra, tongue of the bladder, temporal horn, etc. have been studied.

As a modifier in anatomical medical terms of this type, the names of body parts of people and animals are usually used. A typical variant for emergence is external similarity and functional similarity, a metaphorical word is used for translation, which has the same character of imagery.

Keywords: *anatomical metaphor, metaphorical binary, modifier, semantic-component analysis, term-metaphor.*

Each metaphor, in particular the metaphor-term, is a consequence of the mental and linguistic activity of a person, which in the process of creation is based on a set of positive background knowledge, marked by the peculiarities of the national worldview. Hence, there is a need for a comparative analysis of meaning transformations when translating medical metaphorical vocabulary from Latin into English and Ukrainian, as well as Ukrainian-English translation.

The relevance of the research topic is due to the lack of a comprehensive study of anatomical and pathoanatomical metaphorical binary terms, which would combine a semi-component

analysis that explains the emergence of metaphorical meaning in the Ukrainian language, a comparative analysis of a similar phenomenon of metaphorization in the Latin language, since the type of transfer can be inherited from it, with simultaneous tracing of the specifics of transformations when translated into English.

The topic of medical terminological vocabulary is a relevant area for numerous studies of modern domestic linguists. Among the topics that attract the attention of linguists is the historical aspect of the formation and development of medical vocabulary (H. Dydyk-Meush, V. Nimchuk, V. Peredriienko), dialect component (Ya. Vakaluk), vocabulary of individual subsystems (R. Stetsuk – cardiology, I. Korneiko – radiology medicine, O. Petrova – skin diseases, T. Lepekha – forensic terminology, N. Misnyk – clinical terminology); Greek-Latin medical terms (H. Krakovetska) translation transformations in Latin-English (O. Beliaeva and M. Malashchenko) and Ukrainian-English translation (Yu. Makarenko and I. Tkachenko).

A separate direction of research is the study of metaphorization processes in medical terms (Y. Brazhuk, N. Tsisar, G. Usyk and T. Kyrylenko). Usually, these works are of a constative nature and do not contain a detailed seminal component analysis.

Therefore, the equivalents of anatomical and pathoanatomical terms-metaphorical binaries in Ukrainian, English and Latin languages (international nomenclature) require comprehensive research.

The purpose of our research is to reveal the peculiarities of the English-Ukrainian translation of anatomical and pathoanatomical terms-metaphors, to conduct a semi-component analysis of terminological metaphorical binaries on the material of the publication "International Anatomical Terminology (Latin, Ukrainian, Russian and English equivalents)" edited by V. Cherkasov (2010), "New English-Ukrainian Ukrainian-English medical dictionary" (2020) and "Latin-Ukrainian explanatory dictionary of clinical terms" (2016).

V. Karaban has pointed out three main ways of conveying metaphorical terms: a metaphorical word that has the same or a very similar character of imagery; a metaphorical word that has a different character of imagery; a non-metaphorical word that only conveys the denotative meaning of the English metaphorical word, not imagery [2, p. 204]. We have chosen the classification of the specified author as basic.

Anatomical and pathoanatomical binaries, the modifier of which belongs to the thematic group "natural world", are divided into geomorphic, phytomorphic, zoomorphic, and anthropomorphic metaphors.

Anthropomorphic metaphors are formed on the basis of identification of the surrounding world with the characteristic features of a mythical creature or certain organs of the person himself. Thus, the first cervical vertebra supporting the head (atlas, *antis m*) was called "atlant" after the Greek titan Atlant, who was forced to hold the sky vault on his shoulders as a punishment for his disobedience. The source of the anatomical term calcaneal tendon (Achilles) (*tendo calcaneus* (Latin) – calcaneal tendon (Achilles) (English) is considered to be the myth of Achilles, who only had a vulnerable heel, by which his mother held him, immersing him in the water of the river Styx with the intention of giving her son immortality. Other examples of anthropomorphic metaphors can be the terms denoting different parts of the human body: *caput* (*caput costae* – rib head); *cervix* (*cervix uteri* – neck of the uterus); *lingula* (*lingula pulmonis sinistri* – the tongue of the left lung), etc.

Zoomorphic metaphors are the names of animals, birds, parts of their bodies and other nominations related to their existence. Metaphorical terms are based on their similarity in shape: *ala* (wing) – *ala nasi* (wing of the nose); *crista* (crest) – *crista tuber culi* (crest of tubercle); *cochlearis* (cochlear) – *ductus cochlearis* (cochlear duct); *cornu* (horn) – *cornu uteri dextrum/sinistrum* (right/left uterine horn), etc. Metaphorization of the animal world is explained by the fact that animalistic nominations are part of the core of human knowledge about the surrounding world.

A considerable number of anthropomorphic and zoomorphic metaphorical binary terms has been identified among the studied units. Usually, modifiers are the names of human and animal body parts.

So, productive modifiers are body, neck, leg, back, and similar to those.

When translating the term, the English and Latin lexeme **handler** corresponds to the Ukrainian modifier **handle**. Accordingly, the translation is carried out by a metaphorical word that has a similar character of imagery (similarity of form is taken as the basis of transfer).

<i>Lat.</i>	<i>manubrium sterni</i>
<i>Eng.</i>	<i>manubrium of sternum</i>
<i>Ukr.</i>	<i>ручка груднини</i>

In the metaphorical binary with the modifier **papilla**, the transfer occurs on the basis of functional similarity (fluid secretion) and similarity in shape ("the outer part of the mammary gland of mammals and humans, which has the shape of a rounded protrusion") [4, p. 470].

<i>Lat.</i>	<i>papilla renalis</i>
<i>Eng.</i>	<i>renal papilla</i>
<i>Ukr.</i>	<i>сосочок нирковий</i>

We observe the translation with a metaphorical word, which has the same character of imagery.

When the following binaries are formed, the semantic is actualized in the modifier **body** as "the main, most massive part of something; the corps of something" [4, p. 138].

<i>Lat.</i>	<i>corpus vertebrae</i>
<i>Eng.</i>	<i>vertebral body</i>
<i>Ukr.</i>	<i>тіло хребця</i>

In the modifier **tongue**, there is semantic of the figurative meaning "something which has an elongated shape" [4, p. 627].

<i>Lat.</i>	<i>uvula vesicae</i>
<i>Eng.</i>	<i>uvula of bladder</i>
<i>Ukr.</i>	<i>язичок міхура</i>

In both of these terms, the basis for the metaphorical transfer is the form, and the translation is also carried out by a metaphorical word, which has the same character of imagery.

In the following two metaphorical binaries, the transference is also due to similarity in form.

<i>Lat.</i>	<i>cervix uteri</i>
<i>Eng.</i>	<i>cervix of uterus</i>
<i>Ukr.</i>	<i>шийка матки</i>

In the lexeme **neck**, the term "narrow part of an object" is actualized [4, p. 450].

<i>Lat.</i>	<i>caput costae</i>
<i>Eng.</i>	<i>head</i>
<i>Ukr.</i>	<i>головка ребра</i>

In the modifier **head**, the term "rounded thickening of the end part of something" is actualized [4, p. 112].

In the first example, the translation is consistently carried out with a metaphorical word that has the same character of imagery. In the second, if we consider the Latin-English translation, the binary is reduced to a monotermin, and a non-metaphorical word is chosen for the translation.

In the modifier **leg**, the term "pillar" is actualized [4, p. 437], so the emergence of the metaphor is explained by functional similarity and a partially elongated form.

<i>Lat.</i>	<i>crus cerebri</i>
<i>Eng.</i>	<i>cerebral crus</i>
<i>Ukr.</i>	<i>ніжка мозку</i>

Looking at the Latin-English translation of the modifier, we observe the use of a word that has the same figurative character. However, the literal translation of the word *crus* from both of these languages into Ukrainian is *shin*. So, in the English-Ukrainian translation, a metaphorical word is used, which has a similar character of imagery.

The basis for the emergence of metaphorical valence is similarity in form and functional similarity (the ability to be an opening). If we consider the Latin-English translation, the binary is reduced to a monotermin, a non-metaphorical word is chosen for the translation, and a metaphorical word with the same figurative character is used for the Latin-Ukrainian translation.

<i>Lat.</i>	<i>auricular atrii</i>
<i>Eng.</i>	<i>auricle</i>
<i>Ukr.</i>	<i>вушко передсердя</i>

In the formation of zoomorphic metaphorical terms, **crest** (renal crest, temporal crest, rib crest, etc.) and **horn** (frontal horn, uterine horn, temporal horn, etc.) are active modifiers.

In the Latin-English translation, the monotermin *auricule* (ear) is used, in the translation into Ukrainian, the metaphorical binary is used, in which the specified term is included as a modified word. The basis for the emergence of the binary in the Ukrainian language is similarity in form.

<i>Lat.</i>	<i>auricula</i>
<i>Eng.</i>	<i>auricule</i>
<i>Ukr.</i>	<i>вушна раковина</i>

In the following two metaphorical binaries, transfer occurs on the basis of similarity in form and location.

<i>Lat.</i>	<i>cornu temporale</i>
<i>Eng.</i>	<i>temporal horn</i>
<i>Ukr.</i>	<i>скроневий ріг</i>

In the lexeme **horn**, the term "anything resembling a bony outgrowth on the head of animals" is actualized [4, p. 553].

<i>Lat.</i>	<i>cauda helcis</i>
<i>Eng.</i>	<i>tail of helix</i>
<i>Ukr.</i>	<i>хвіст завитка</i>

In the modifier **tail**, the seme is "the final, extreme part of something" [4, p. 43]. A metaphorical word is used for the translation, which has the same figurative nature: cornu (Latin) – horn (English) – пір (Ukrainian) and cauda (Latin) – tail (English) – хвіст (Ukrainian).

In the following two binaries, the cause of metaphorical valence is external similarity. In both modifiers, the seme of the primary value remains relevant.

<i>Lat.</i>	<i>squama frontalis</i>	<i>crista costae</i>
<i>Eng.</i>	<i>squamous part</i>	<i>crest</i>
<i>Ukr.</i>	<i>потилічна луска</i>	<i>гребінь ребра</i>

However, for the binary **occipital scale**, a metaphorical word is consistently used in the translation, which has the same figurative character, and for the terminological compound **rib ridge**, a similar option is used in the Latin-Ukrainian translation and mon-oterm-metaphor in the Latin-English translation.

Therefore, a considerable number of anthropomorphic and zomorphic metaphorical binary terms was identified among the studied units. Usually, the modifiers are the names of parts of the human body and animals, the most productive among them are **body, neck, leg, back**, and similar to those.

The basis for the emergence of metaphorical valence is the external and functional similarity typical for an anatomical metaphor. Usually, the translation is carried out by a metaphorical word that has the same or similar character of imagery. Metaphor terms are an important factor in understanding the national specificity of the linguistic vision of the surrounding world, also are related to the national culture and reflect the results of their cognitive activity.

References

1. **Беляєва О.** Латинсько-український тлумачний словник клінічних термінів. Київ: ВСВ «Медицина», 2016. 222 с.
2. **Карабан В.** Посібник-довідник з перекладу англійської наукової та технічної літератури на українську мову. Част. 2. Вінниця: Нова книга, 2001. 324 с.
3. **Новий** англо-український українсько-англійський медичний словник. Київ : Арії. 2020. 480 с.
4. **Словник української мови:** В 11-ти томах. Київ: Наукова думка, 1970–1980.
5. **Черкасов В. Г.,** Бобрик І. І., Гумінський Ю. Й., Ковальчук О. І. Міжнародна анатомічна термінологія / В. Г. Черкасов, І. І. Бобрик, Ю. Й. Гумінський, О. І. Ковальчук. – Вінниця : Нова книга, 2010. – 391 с.

Наукове видання

ЛІНГВОЕКОЛОГІЯ: МОВА МЕДИЦИНИ

Збірник наукових праць за матеріалами
всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю
22 – 23 лютого 2023 року

Підготовку та випуск видання здійснено
в Друкарні Львівського національного медичного
університету імені Данила Галицького

*Дизайнерка обкладинки – Оксана Панчишин
Комп'ютерний редактор – Тарас Захарків*

Підписано до друку 15.02.2023 р.
Формат 70x100 ¹/₁₆. Умовн.- друк. арк. 34,125.
Замовлення №394. Тираж 100 прим.